4(Ч145)
КНИГОХРАНИЛИЩЕ
Т-76
53512

А. Т. ТРОФИМОВ

БУКВАРЬ

ЧӐВАШГОСИЗДАТ — 1948

ПРОВЕРЕНО
1958

зляющиеся только сбросом или сдвигом в чи-
бозначаются термином *сбросо-сдвиги*, каковыми
ьшая часть дизъюнктивных явлений в Донецко

мые на площади данного планшета сбросо-
лить на четыре группы, различающиеся
ько отношением их к системе склад
емых, но отчасти, вероятно, и по врем
Наиболее крупными сбросовыми и
осо-сдвиги, связанные с дислока
инальной депрессии по оси Ма
в. карту, табл. IV). Северный
кодит в направлении SO—NW
мульды, разбивая двой
звитую на пространстве
и Кутейниковой. Южн
ято относительно се
. Данный сбросо-с

А. Т. ТРОФИМОВ

КНИГОХРАНИЛИЩЕ
4(е)145
Т76

БУКВАРЬ

Чăваш АССР Çутĕç
министерстви
çирĕплетнĕ

16-мĕш ИЗДАНИ

535/2
Чувашская
Республиканская
БИБЛИОТЕКА
им. М. Горького

ЧĂВАШ АССР
ГОСУДАРСТВО ИЗДАТЕЛЬСТВИ
Шупашкар — 1948

ПРОВЕРЕНО 07
20

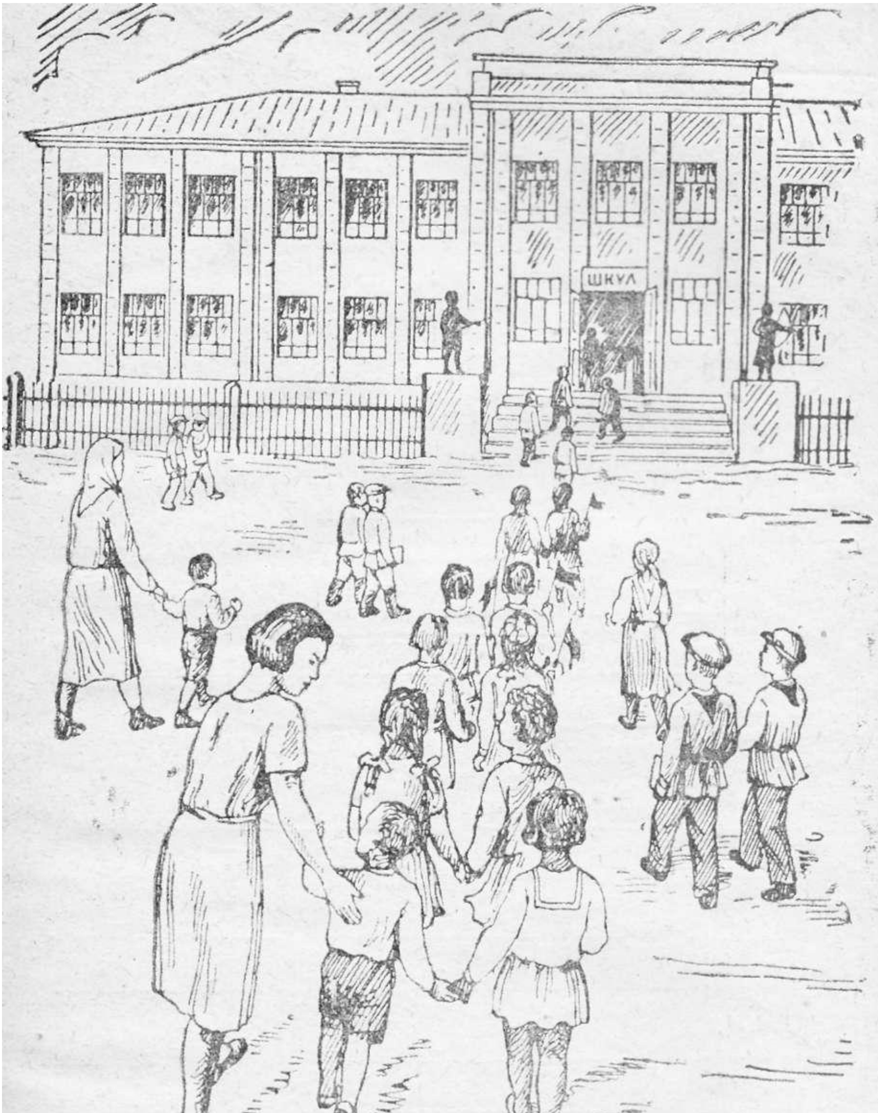
ШКУЛ

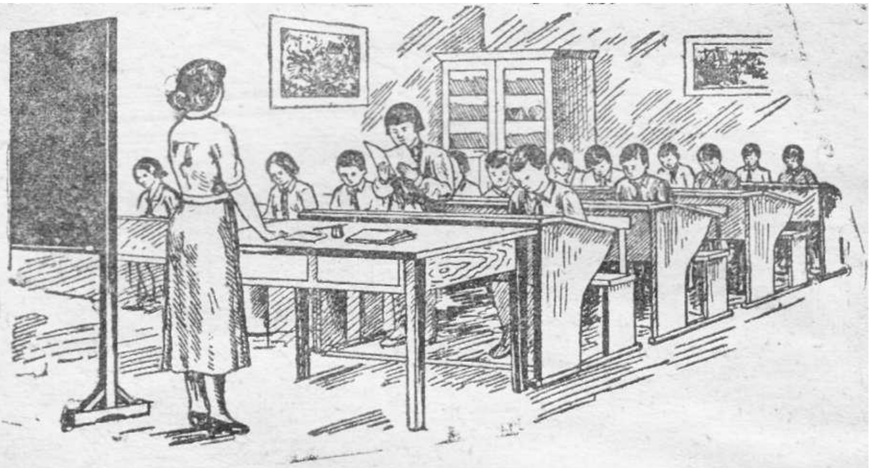

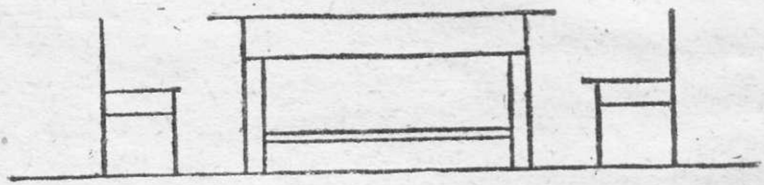

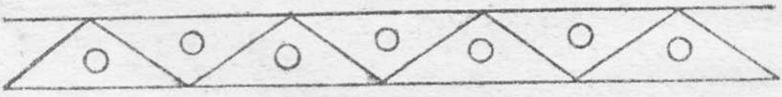

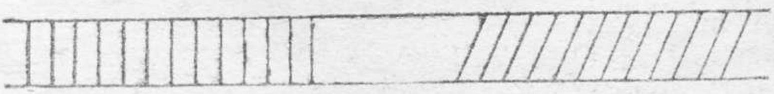

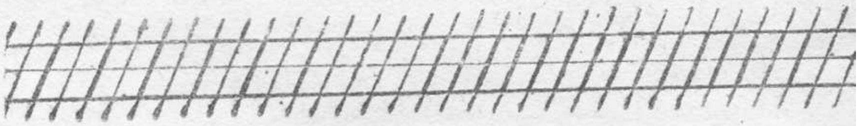

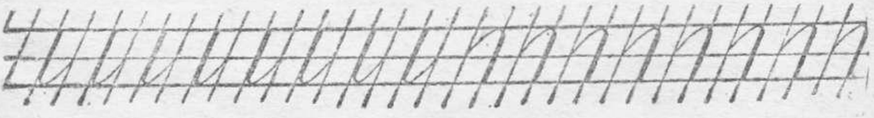

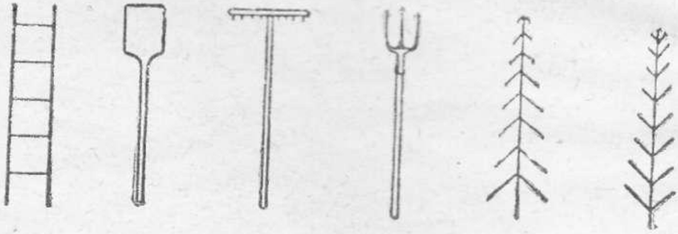

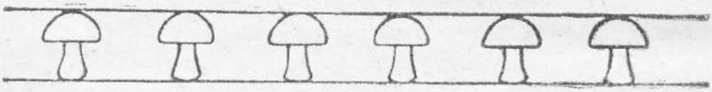

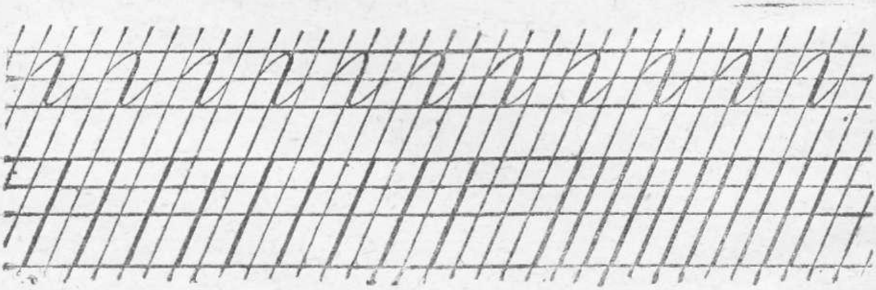

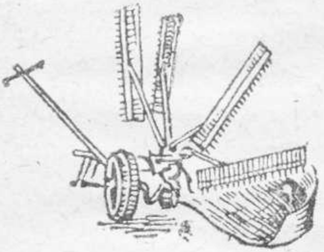

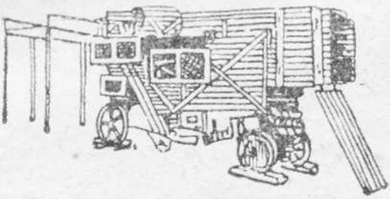

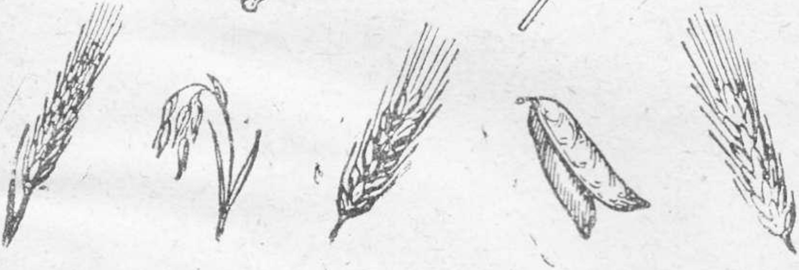

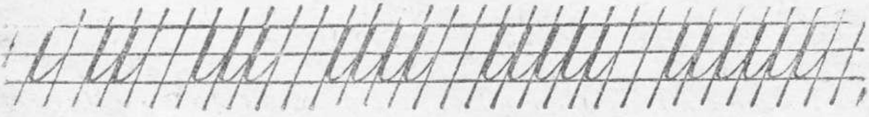

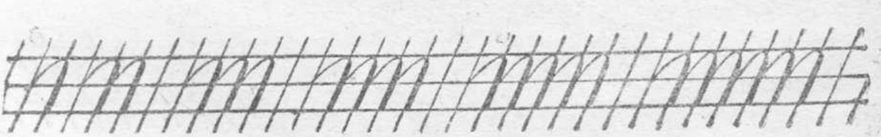

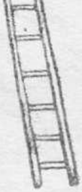

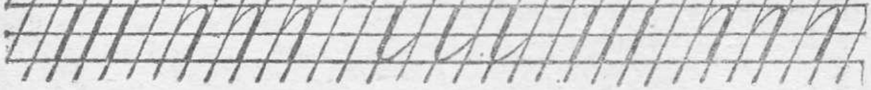

А Н

А Н

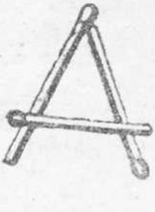 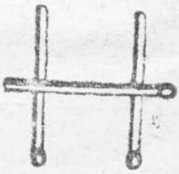

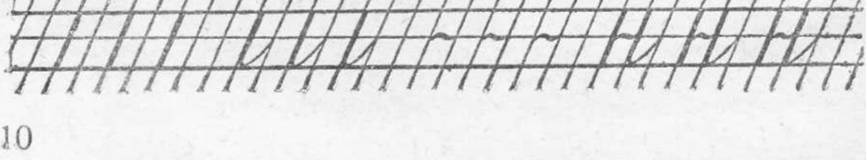

НА

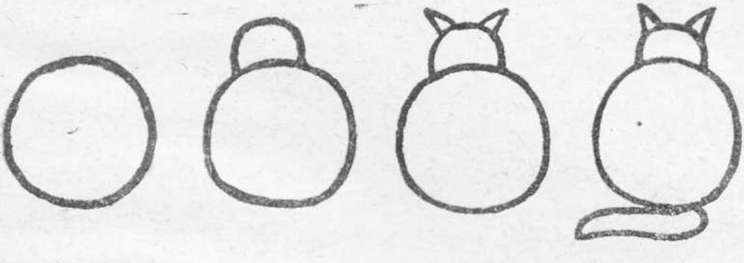

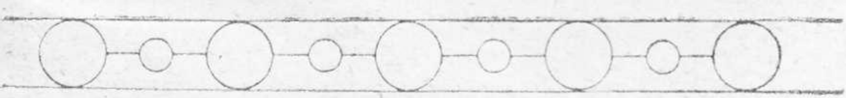

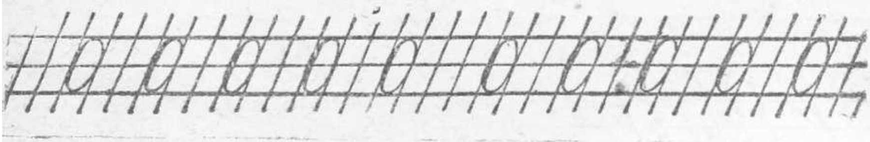

А а

ан

на

Ан—на

Анна

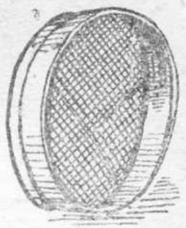

а *а*

а а а а ı ı ı ı а а а

н а на на ан ан

Уу

Ну!
Ну—ну!

ун

ну

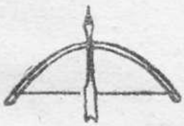

у

Ау, ау!

У-а, у-а.

а у ау ау уа

Ух, ух!

Хх

ух	ха
ах	ух

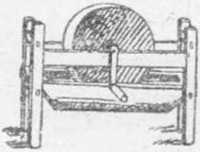

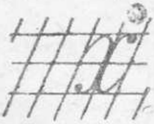

Рр

хур хуран

хур	ху-ран	ху — ра
ху-ра	ху-ра	ху — ран
ху-ран	у-ра	

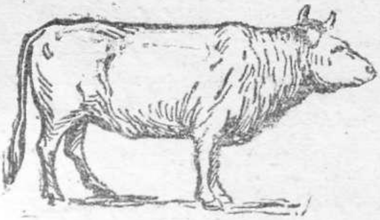

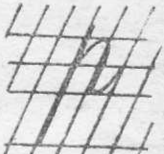

Мм

у-рам
хум

ар-ман

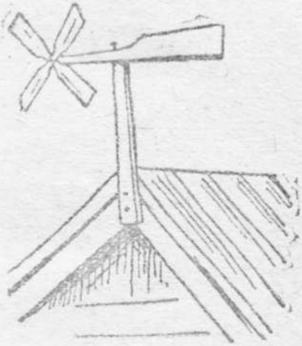

Ар-ма-на.
Ан ман.
Ар-ма-на ан.
Раман, ан ман.

535/2

Чувашская Республиканская БИБЛИОТЕКА им. М. Горького

Кк

рак кук-кук

рак	кур
ку-рак	кун

Курак.

Ак курак.
Ку хура курак.
Хура курак.
Раман, курак кур.

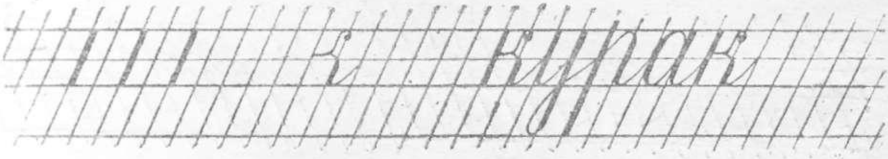

Тт

та-ка ту-рат

ту-та	ту-рат	хут
ту-ра	ту-рам	хурт

Хура така.
Така картара.

ту-та	та-ка
ту-на	та-кан
тук-мак	та-ка-на

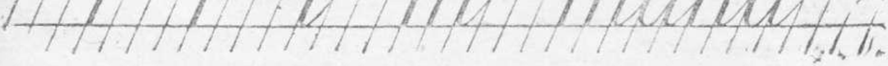

Пп

пу-кан пу-ра

пу-ра
пу-кан
хап-ха
хуп

пу-ху	ур-па	ка-пан
пу-ра	ура-па	па-так

Хапха паха.
Хапха хуп.
Урама тух.

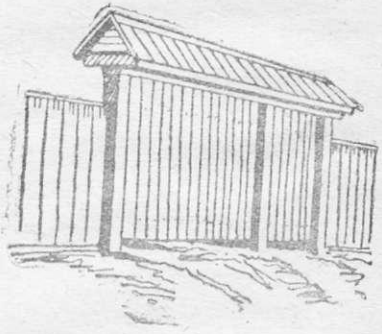

Пу — ра
Пу — кан

п

П п п пукан

Сс

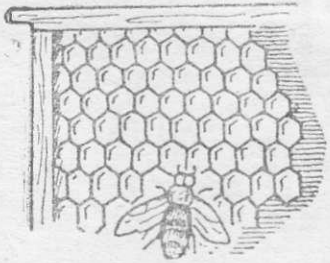

су-хан ка-рас

су-ха	ка-су	кас	ка-рас
су-хан	пу-су	сас	ка-сас

Ак карас.
Карас кас.

Сахар, сухан пух.
Мăна сухан пар.

су — хан, ха | ка, пу — су

С

с с с сухан

Ыы

ых-ра

ы-ран

хыр ых-ра

хыр	тыт	тат
пыр	сыр	ќат

Тарас, хыр кас.
Ура сыр.
Армана пыр.
Ыран ыхра пух.

хы .	ых . .	ты .
пы .	ыра .	та .

ы

ы ь ı ı ы ыхра

Шш

ы-раш

аш

ку-шак	каш-та	пуш-мак
кур-шак	пак-ша	сук-мак

Ку ыраш.

Таса ыраш.

Таса ыраш акар.

. . па

ку . ак   пак . а

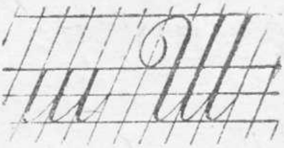

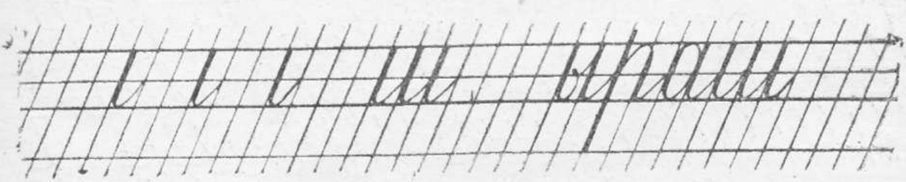

Лл

шкул
пыл

шкул	пыл	ул-ма
ла-шá	кул	кал-та

Ш к у л.

Шкул таса. Анна шкулта.
Сáшук та шкулта.
Анна, мала лар.
Раман, халап кала.

Лл

Сашук шкулта

ул-ма	пыл	шал-та
сал-ма	кул	тул-та
са-лам	ху-ла	лут-ра

Акара.

Лаша акара.
Ула лаша акара.
Сар лаша та акара.
Хура лаша та акара.
Лука, лашана апат пар!

шку .	у . ма	. аша
пы .	са . ма	. апка

Л

Л л Л Лука

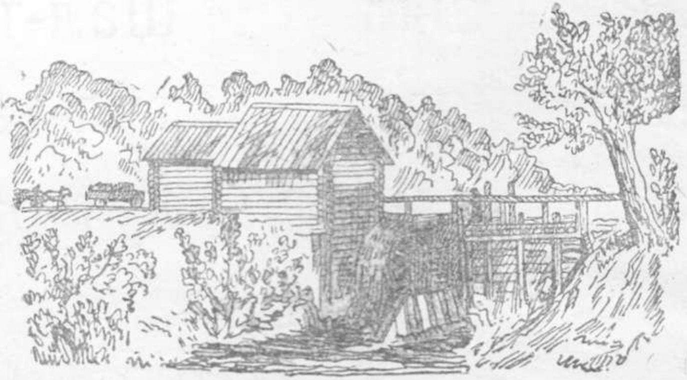

Арман.

Ак арман.
Армана ыраш антар.
Ыраша алама ан ман.
Аласан ыраш таса.

пука.	ыра.	арма.	хап.
така.	шку.	Рама.	хала.

ар
лар — ман
Ра

А

А а — А Анна

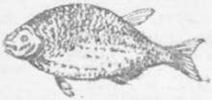

Ăă

пу-лă а-тă

у-тă	шă-на	су-рăх
ты-рă	хă-на	ту-рăх
ты-лă	хă-ма	ку-рăк

Тарас.

Тарас пулă тытнă.
Пулă пысăк пулнă.
Аран туртса кăларнă.
Лука ăна пулăшнă.

ă Ă

Лука пулă тытнă.

Сашук пăшал тунă.
Ак пăшал.

Раман.

Раман урама тухнă.
Урана атă тăхăннă.
Раман шăнман.
Анна, сăхман тăхăн.
Сăхман ăшă.

су . . .   пу . .   п . шал

	рăх	пу	
су	хăр	су	лă
	хал	ху	

Анна шăнман.

В в

шыв
лав
вӑр-ман
вӑ-кӑр

Вӑрман.

Вӑрман аслӑ. Вӑрманта хурӑн, ӑвӑс сахал мар. Унта хурама та пур.

сӑ-вӑ	вак
са-ва	кӑ-вак
са-вӑл	кӑ-вар

В в В в

Шыв тӑрӑ.

Павăл.

Павăл сывмар выртнă. Ăна шатра тухнă. Павăла пăхма тухтăр пынă.

Тухтăр ăна урама тухма хушман. Павăл тухман.

Павăл сывалнă.

Сывлăхлă пул.

Шăла таса тыт. Аллуна, уруна та таса тыт.

Сывлăхлă пул.

са . а

са . ăл

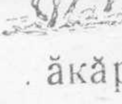

. ăкăр

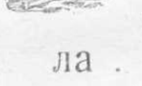

ла .

Шăла таса тыт.

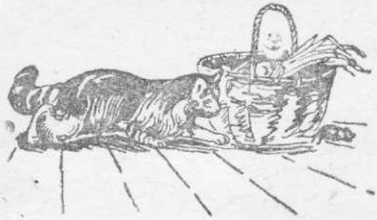

Ии

шă-ши

Иван

ир	хир	тир	выр
ил	вир	сир	вир
иш	пир	кил	хир

Кушакпа шăши.

Кушак шăп выртнă.

Шăши ăна курса савăнса ларнă. Кушак тăнă та ăна тытнă.

и

И и К Кушак шăши тытнă.

Иванпа Марук.

Марук кушак пулнă.
Иван шăши пулнă.
Кушакăн шăши тытмалла.
Шăшин кушакран тармалла. Марук Ивана кап тытнă.

Ии

Иванпа Марук.

Ее

пу-ка-не

се-хет

ат-те	ви-те	пар-не
ан-не	вит-ре	сер-те

Пукане.

Лисукăн пукане пулнă. Пукани хитре пулнă.

Лисук ăна аван пăхнă. Таса тумтир туса панă.

е Е

Атте. Анне.

Е-ле-на пи-леш

Е-ле-на	еп-ле	и-лем
Ле-на	е-ри-пе	ки-лем

Елена.

Елена сăвă вуланă.

Ира ăна итлесе ларнă.

— Елена, ан васка. Ерипе вула!

Елена ерипе вуланă.

Е Е Елена сăвă

калаланă.

Çç

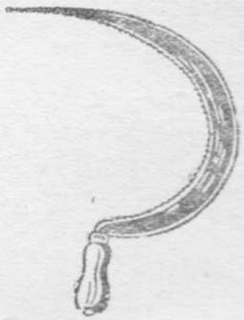

çăл-тăр   çур-ла   çыр-ла

çа-ва	çă-нăх	куç	çар
çа-ран	çă-мах	пуç	вăр-çă

Çурлапа мăлатук.

Хутран çурлапа мăлатук турăмăр. Тата çăлтăр касса кăлартăмăр.

Çурлапа мăлатука класа çапса хутăмăр.

Çç

Çурла. Мăлатук.

ă-вăс	шăл	сă-мах	ка-сă
ы-вăç	çăл	çă мах	ка-çă

ăвă .	ка . .
ывă .	ка . .
. . мах	шă .
. . мах	çă .

Уçăп.

Канмалли кун пулнă. Уçăп пăшалпа вăрмана уттарнă. Унпа Хураçка пынă.

Уçăп ăсан курнă. Хураçка малта пынă. Ăсан унтан хăраса тарнă. Уçăп киле пушах таврăннă.

Уçăп ăсан курнă.

Ĕĕ

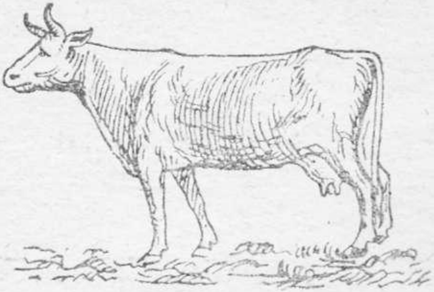

ĕ-не

ти-лĕ

ти-лĕ	сĕ-лĕ	ĕ-лĕк	тĕ-рĕ
ки-лĕ	çĕ-çĕ	çĕ-лĕк	кĕ-рĕ
тĕ-рĕ	сĕ-тел	çе-рем	тĕр-лĕ
çĕ-рĕ	çĕ-мел	сĕ-рĕм	хĕр-лĕ

Ĕне.

Пирĕн хĕрлĕ ĕне пур. Вăл питĕ сĕтлĕ. Пире анне кашни кунах сĕт çитерет. Сĕтрен турăх та тăватпăр.

ĕ Ĕ

Сĕтлĕ ĕне.

Чч

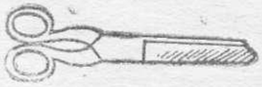

чăх-сем ха-чă

чă-рăш	ча-как	чĕ-лĕ
чă-лан	ча-кан	чĕл-хе
чус-та	чĕ-кеç	чĕ-ре
ха-чă	ка-ча-ка	чĕр-не

Ч ĕ к е ç.

Чĕкеç, чĕкеç, чĕкеçĕм,
ларса канма пĕлмерĕн,
кунĕпе апат пуçтартăн,
ачусене çитертĕн.

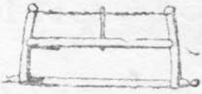

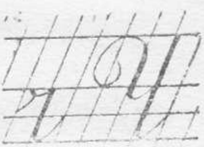

. ăрăш пă . кă ка . ака

Чĕкеç чĕкпи.

Ээ

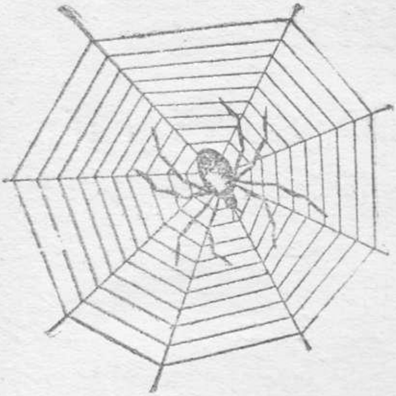

э-реш-мен

э-пĕ	э-пир	э-тем	эр-не
э-сĕ	э-сир	э-мел	пар-не

Шăнапа эрешмен.

Эрешмен пĕрене хушăкĕнче пытанса ларнă. Пĕр шăна вĕçсе пынă та пĕрене çине ларнă. Унччен те пулман, эрешменĕ сиксе тухнă. Шăна вĕçсе тарнă.

Алăсăр—пир тĕртет.

Мĕн вăл?

эр . .	. пир	. тем
пар . .	. сир	. мел

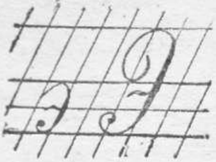

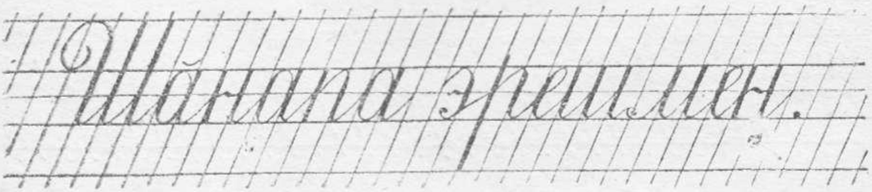

Автан.

Автан хура уралла, хĕрлĕ çĕлĕклĕ, куçĕсем сиксе тухас пек, сăмси кукăр.

Пĕрре эпĕ ун патĕнчен иртсе пыраттăм. Вăл çуначĕсене çапрĕ те, çăварне карса: ки-ки-рик! терĕ.

Автан тус.

Автан тус, автан тус!
Хĕрлĕ çĕлĕк, ылттăн пуç.
Мĕншĕн ытла ир тăратăн?
Мĕншĕн хытă кăшкăратăн?
Мана ирех вăрататăн.

Автан авăтрĕ. Тул çутăлчĕ. Çынсем ĕçе тытăнчĕç.

Автан хĕрлĕ çĕлĕклĕ.

Йй

йы-тă

ка-йăк	йыш	вă-йă	уй
хă-йăр	йă-мăк	вăй	пай

Кашнин хăйĕн ĕç.

— Улай, вула-ха, çак кĕнекере мĕн çырнă?

Йытă кĕнекене шăршласа пăхрĕ те уттара пачĕ.

— Ман ĕç мар вăл кĕнеке вулас-си,— тет.— Эпĕ кил-çурт сыхлатăп, çĕрĕпе çывăрмастăп, вĕретĕп, вăрăсене, кашкăрсене хăратататăп,— тет.

Й й

Улай ăслă йытă.

Яя

кăсия

	ял	яр	яв
ялав	ят	ха-яр	у-яв
	я-нах	хă-яр	ту-я

Якурпа кăсия.

Якур кăсия тытнă.

Вăл ăна класа илсе пычĕ. Ачасем пурте пыра-пыра пăхрĕç.

Кăсияна эпир читлĕхе хупрăмăр. Эпир ăна апат паратпăр, шыв ĕçтеретпĕр.

Çуркунне çитсен, эпир кăсияна ирĕке кăларса яратпăр.

Я я

Якур кăсия тытнă.

ЯС-ЛИ
НЯ-НЯ

Ва-ля	Са-ня	вы-ля	а-тя
Ва-ня	ня-ня	Ля-ва	а-ча

В а л я.

Валя пĕчĕк ача. Ирхине ăна амăшĕ яслĕне леçет. Яслĕре ачасене аван пăхаççĕ. Тутлă апат çитереççĕ. Унта вăйă, унта кулă.

Яслĕре няня.

Ва . .	Са . .	вы . .	ня . .
Ва . .	Ля . .	а . .	а . .

Ачасем яслĕре.

Оо

у-рок
пе-ро

О-ля	пе-ро	кро-лик
Ко-ля	пи-о-нер	у-рок

У р о к.

Урок пуçланчĕ. Ачасем класра лараççĕ. Пĕрремĕш урокра вĕсем шутларĕç. Иккĕмĕш урокра вуларĕç. Картина турĕç, сăрларĕç.

Переменăра вылярĕç. Унтан çырма тытăнчĕç.

Пурте лайăх çыраççĕ.

о О

пи . нер пер . кр . лик

Оля перо илнĕ.

Зз

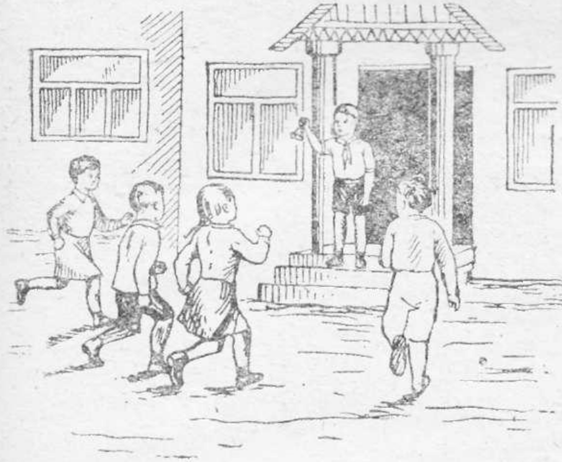

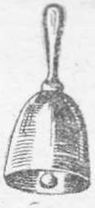

ЗВО-НОК

Колхоз.

Пирĕн колхозăн тырă тулăх. Унăн машинăсем нумай.

Колхозăн лашисем вăйлă. Унта тата ăратлă сыснасем, ĕнесем пур.

Кроликсем.

Пирĕн колхозăн кроликсем пур. Вĕсен тĕсĕ шурă, çăмĕ мамăк пек çемçе.

Кроликăн ашĕ тутлă.

з З

Пирĕн колхозăн тырă тулăх.

Юю

ю-ман	юл-таш
ю-мах	ют
ю-рӑ	ка-ю
юр	хӑ-ю

Ю-рий. **О-ля.**

Юрий пионер. Оля пионерка. Юрий те, Оля та шкула каяççĕ. Шкулта вĕсем кĕнеке вулаççĕ, шутлаççĕ, çыраççĕ, юрăсем юрлаççĕ.

Юрий юрă юрларĕ. Оля сăвă каларĕ.

А-нюк	И-люш	Та-тюк
Ва-нюк	Па-люк	На-тюк

Юмах юман тăрринче,
эп хам сĕтел хушшинче.

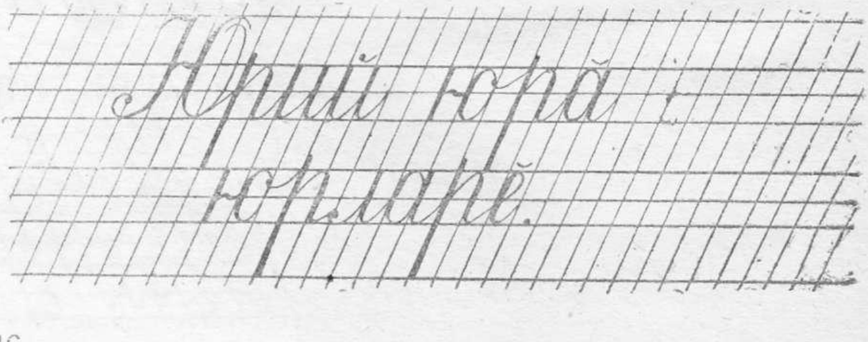

Ь

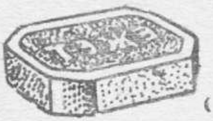

су-пăнь

мă-кăнь

су-пăнь	Ал-тюк	ву-лать
мă-кăнь	Ва-нюк	çы-рать
халь	Са-нюк	юр-лать

Супăнь.

Ванюка амăшĕ супăнь илсе панă. Вăл питне те, мăйне те супăньпе çунă. Ванюкăн пичĕ те, мăйĕ те, аллисем те тап-таса пулнă.

Мăкăнь.

Мăкăнь çеçки çурăлсан,
килет пахча илемĕ.
Мăкăнь çеçки тăкăнсан,
каять пахча илемĕ.

ь

Мăкăнь çеçки.

На-тюк	ти-ха	у-тать	çи-ет
Та-тюк	ти-лё	чу-пать	си-сет
Хве-тюк	ты-лă	тур-тать	сĕ-нет

Тихасем.

Колхозăн тиха нумай. Тихасене Хветюк пичче пăхать. Вăл тихасене апат парать, вĕсене шăварать та-та хырчăкласа тасатать.

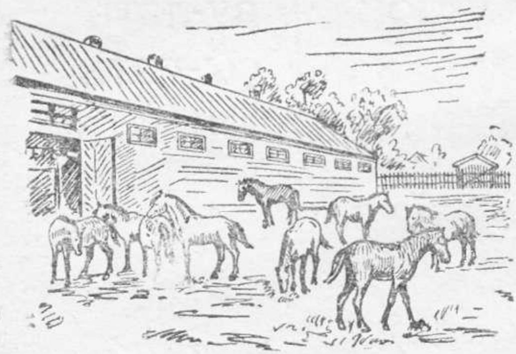

Тихасем Хветюк пиччене палласçĕ. Ăна курсанах кĕçенеççĕ.

т . ха т . лё т . лă т . мĕрçĕ

Хветюк пичче тихасем пăхать.

Кĕркунне.

Ашă çу иртрĕ. Сивĕ кĕр çитрĕ. Кăвак пĕлĕт хупланчĕ. Хĕвел тарса пытанчĕ. Çеçенхир çаралчĕ.

Йĕри-тавра пылчăк. Кайăксем кăнтăр енне вĕçсе кайрĕç.

Хир илемĕ каять,
сĕм вăрман çаралать.
Пĕрмай çумăр çăвать.
Вăл хăçан пулать?

Ашă çу иртрĕ.

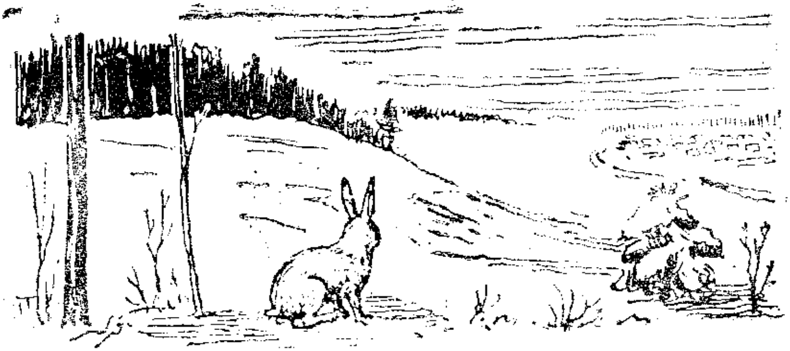

Хӗл ҫывхарать.

Ҫанталӑк сивӗтрӗ. Ҫӗр вӑрӑмланчӗ. Ҫырмари пӗвесем шӑнса ларчӗҫ. Ҫие ӑшӑ тумтир, пуҫа ҫӗлӗк тӑхӑнма лекет.

Сайра-хутра юр ҫукалать. Хӗл ҫывхарать.

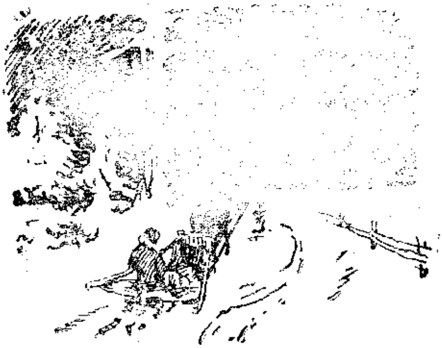

Хирсенче юр анчах.
Ҫырмара пӑр анчах.
Сивӗтет аванах.
Вӑл хӑҫан пулать?

Лапка-лапка юр ҫӑвать,
мулкач сикет—йӗр тӑвать.

Хӗл ҫывхарать.

Ӳ ӳ

	кӗ-тӳ		ӳп-ле
ӳп-ле	сӳ-ре	ҫӳ-хе	сӳс
ӳп-ре	хӳ-ре	ҫӳ-ҫе	ҫӳҫ

К ӗ т ӳ.

Пирӗн колхозӑн ӗне кӗтӗвӗ пысӑк. Ҫулла ӗнесем вӑрманта е улӑхра ҫӳреҫҫӗ. Шӑрӑх вӑхӑтра ӗнесене пӑван аптӑрататать. Ун чухне ӗнесене киле хӑваласа килеҫҫӗ.

ӳп — ле, ре | хӳ, сӳ — ре

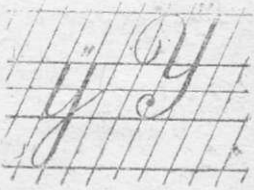

Кĕтӳ ачи.

Çемçе курăк çийĕнче
путек сурăх сиккелет.
Хăй кĕтĕвĕ патĕнче
ача шăхличĕ калать.
Ырă хĕвел ăшшинче
чĕрипеле савăнать.

Кампур.

— Кампур, эсĕ ăçта çӳрерĕн, кала-ха?

— Эпĕ хирте кĕтӳ кĕтрĕм. Ĕнесемпе сурăхсене сыхларăм. Халь киле чупса килтĕм. Сана курнипе хĕпĕртесе тăрататăп.

Вылльăхсен сасси.

Ĕне мĕкĕрет. Автан авăтать.

Лаша кĕçенет. Чăхă какалать.

Йытă вĕрет. Кăвакал нартлататъ.

Пӳрт.

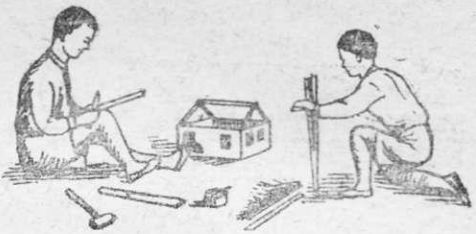

Иванпа Петĕр хăма татăкĕсенчен пӳрт тунă. Пӳрчĕн алăкĕ те, чӳречи те пулнă.

Шала вĕсем сĕтел туса лартнă. Вĕсем ăна юлташĕсене кăтартнă. Пурте савăннă.

Ю р ă.

Касрăм, касрăм вĕрене.
Турăм, турăм пĕрене.
Лартрăм, лартрăм шурă пӳрт.
Шурă пӳртре шур сĕтел.
Сĕтел çинче шур кулач.

Колхоз пӳлми хĕлле те, çулла та тулли.

Шурă пӳртре шур сĕтел.

Фф

фер-ма
те-ле-фон

Ф е р м а.

Пирĕн колхозăн ферма пур. Унта ăратлă сысна пит нумай.

Фермăри сыснасем самăр. Вĕсен çурисем шап-шурă.

Колхозăн сурăх ферми тата ĕне ферми пур. Фермăсен хапхи çине: **ферма** тесе çырнă.

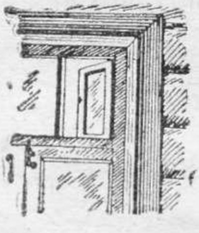

ф Ф

теле . он . орточка

Колхозăн ферма пур. Ферма.

Дд

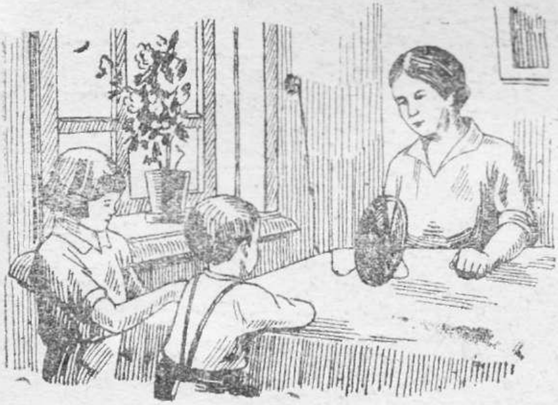

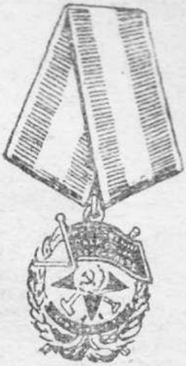

ра-дио

у-да́р-ник | ра́-ди-о

кол-хо́з-ник | за-во́д

ор-ден

Р а д и о.

Колхозра ра́дио, шкулта та радио. Пирĕн килте те радио пур.

Радио юрăсем юрласа кăтартать, çĕнĕ хыпарсем пĕлтерет.

П ĕ л.

Пĕри калаçать, иккĕн итлеççĕ, иккĕн пăхаççĕ. (Чĕлхе, хăлхасем, куçсем.)

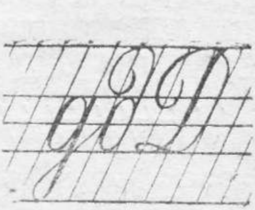

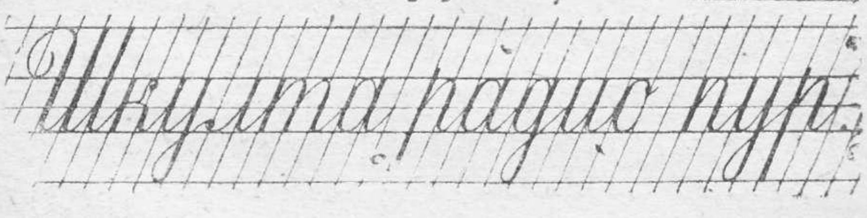

Бб

ра-бó-чи

Рабóчисем.

Акă завод. Унта рабóчисем ĕçлеççĕ. Унта мĕн чухлĕ рабочи! Арçынсем, хĕрарăмсем—пурте пĕрле ĕçлеççĕ!

Колхозра колхóзниксем ĕçлеççĕ.

Заводра тата фабрикăра рабочисем ĕçлеççĕ.

Рабочисемпе колхозник-сем çирĕп çыхăну тытаççĕ.

б Б

Акă завод. Заводра рабочисем ĕçлеççĕ.

ав-тó-бус

ав-то-мо-бúль

Автобус.

Автóбусĕ пĕр хашкарĕ,
пĕр вĕçтерчĕ çивĕччĕн.
Хула юлчĕ хыçала,
сăртсем хыçне пытанчĕ.

Автомобúль.

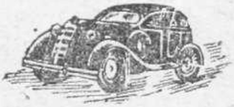

Автобуспа автомобиль лашасăрах чупаççĕ. Автомобиль çине те, автобус çине те çынсем ларса çӳреççĕ.

Сиктермелли урапа.

Сиктермелли урапа, йĕс ӳрече, лариччен ларассине пĕлмерĕм, ларсассăн анас килмерĕ.

Автомобиль.

Гг

гру-зо-вик

брига́да	грузови́к
бригади́р	килогра́мм

Грузовик.

Грузовик çине тавар нумай тиеме пулать. Халĕ колхозсенче те грузовиксем пур.

Пирĕн колхоз кăçал çĕнĕ грузовик туянчĕ. Халĕ пирĕн колхозра икĕ грузовик, пĕр автомобиль.

. рузовик

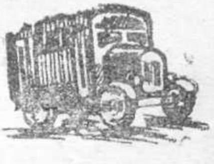 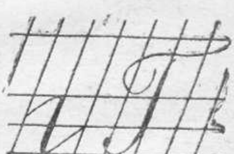

авто . ус   автомо . иль

Грузовик — машина.

Жж

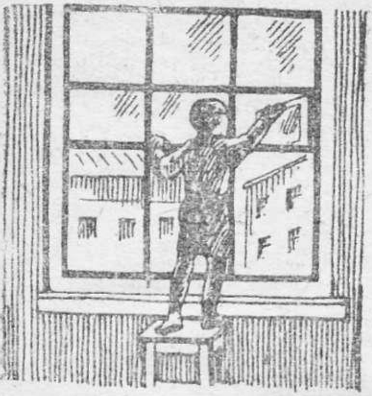

де-жур-нăй
жур-нал
э-та-жер-ка

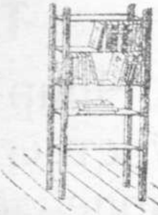

Дежурнăй.

Класра пирĕн дежурнăй пур. Вăл класри йĕркене асăрхать. Эпир ăна итлетпĕр. Вăл хушнине тăватпăр.

Черетпе эпир пурте дежурнăй пулатпăр. Класс доскине тасататпăр. Урок пĕтсен яланах форточка уçса уратпăр.

Паян Павăл дежурнăй.

ж

Паян Павăл
дежурнăй.

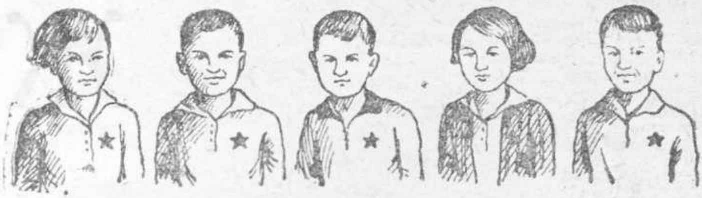

Тăрăшса вĕренетпĕр.

Эпир шкула кун сиктермесĕр çӳретпĕр. Кĕнекесене, тетрадьсене тирпейлĕ тытатпăр. Уроксене яланах аван вĕренсе пыратпăр.

Яланах асту.

Шкула таса, тирпейлĕ тумланса пыр.
Шкула урок пуçланиччен çит.
Звонок пулсанах класа ху вырăнна кĕрсе лар. Урок вăхăтĕнче учительтен ыйтмасăр класа кĕме те, класран тухма та юрамасть.
Учитель класа ăнлантарнине лайăх итле. Вăл хушнине пурне те тĕплĕ, вăхăтра туса пыр.

Пионер юрри.

Танкăр танкăртатрĕ
параппан сасси.
Ян-янах янрарĕ
пионер юрри.

Цц

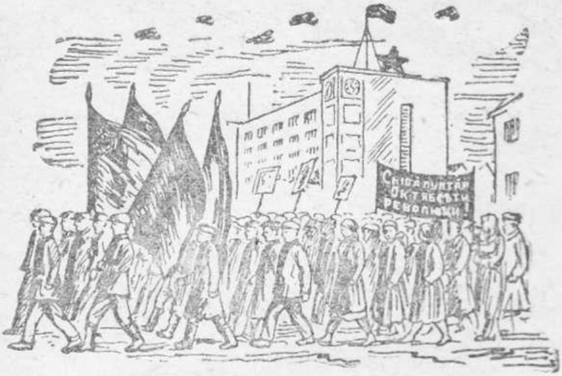

ре-во-лю́-ци

ци́ф-ра

Октябрь уявĕ.

Октябрьти революци уявĕ çитрĕ. Урам тулли çын утать. Эпир те хĕрлĕ ялав илтĕмĕр те урама тухрăмăр. Юрăсем юрласа урам тăрăх утрăмăр.

Урамра ми́тинг пулчĕ. Унтан клуба кайрăмăр. Унта кино куртăмăр.

Октябрьти революци сывă пултăр!

. лав . ăлтăр . урла

ц Ц цифра.

Владимир Ильич Ленин.

Владимир Ильич Ленин пĕтĕм ĕçхалăхĕн çулпуçĕ, аслă вĕрентекенĕ, çывăх тусĕ пулнă. Вăл ĕççыннисен пурăнăçне çăмăллатма тăрăшнă. Рабочипе хресчен ачисем аван пурăнччăр, пур ачасем те вĕренччĕр, тенĕ.

Эпир Ленин вĕрентнĕ пек пурăнатпăр. Ленин кăтартса хăварнине тăватпăр.

Ленин.

Иосиф Виссарионович Сталин.

Сталин пӗтӗм ӗҫхалӑхне Ленин кӑтартса хӑварнӑ ҫулпа ертсе пырать.

Сталин — пӗтӗм ӗҫхалӑхӗн ҫулпуҫӗ, вӗрентекенӗ. Сталина пӗтӗм тӗнче пӗлет. Ӗҫҫыннисем Сталин юлташа чунтан юратаҫҫӗ. Сталин — аслӑ ҫарпуҫӗ, Совет Союзӗн Генерали́ссимусӗ.

Сывӑ пултӑр Сталин юлташ!

Сталин.

В. М. Молотов.

Н. М. Шверник.

Хěрӳллě ěç.

Çěршыв хěрсе ěçлет,
ěçре çěршыв вěрет.
Мăн заводсем тăватпăр,
мăн çурт-йěрсем лартатпăр.
Ěçхалăхě ěçре,
пур çамрăк вěренӳре.

Савăнăçлă пурăнăç.

Хěпěртесе, савăнса пурăнатпăр эпир, Совет çěршывěнчи ачасем.

Кам пирěн пурăнăça савăнăçлă турě?

Пирěн çěршыва кам телейлě турě?

Большевиксен партийě—Ленинпа Сталин партийě.

Совет Çарĕ—пирĕн вăй.

Германи мул хуçийĕсем пире хăйсен чури тăвасшăн пулчĕç. Вĕсем пире хирĕç вăрçă пуçласа ячĕç.

Анчах пирĕн çар тăван çĕршыва тăшман аллине памарĕ. Вăл нимĕç çарне çĕмĕрсе тăкрĕ. Унтан Япони çарне парăнтарчĕ.

Совет çарне пĕтĕм халăх пулăшса тăчĕ.

П ĕ л.

Ăна пурте пĕлеççĕ:
çĕлĕк çинче çăлтăр пур,
хăйпе пĕрле пăшалĕ.
Тăшмана вăл тĕл перет.

Пограничник.

Сивě хěл. Тěттěм каç.
Сас-чěв çук таврара.
Погранйчник тăрать
хуралта.
Унăн витěр хураççě
куçěсем тăшмана.

Кунěн-çěрěн тăрать вăл
Тăван çěршыв чиккинче.
Шанчăклă сыхлать вăл
пирěн Совет çěршывне.

Эпир чура пулас çук.
Тăшман пире çěнес çук.

Сывă пултăр Совет Çарě!

Сывă пултăр
Совет Çарě!

Ёё

ёл-ка | пу-ле-мёт
лёт-чик | са-мо-лёт

Л ё т ч и к.

Костя шкулта питĕ тăрăшса вĕреннĕ. Вăл отличник пулнă. Пере-менăсенче Костя ытти ачасемпе пĕрле вăрçă вăййисем вылянă. Килте, уроксем вĕренсе хатĕрлесен, самолётсем тунă.

Костя лётчиксен шкулне вĕренме кĕнĕ. Халĕ вăл пысăк самолётпа вĕçет.

Костя — лётчик. Вăл тăван çĕршывăн тăшманĕсене хирĕç вирлĕн çапăçрĕ.

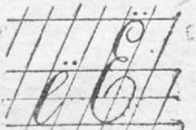

Утлă çар.

Утлă çар пырать сиккипе. Çитсе çапрĕ вăл тăшмана. Касать, ваклать, аркатать. Хĕрхенмест вăл тăшмана.

Вутран вĕри казаксен лашисем. Ут ури айĕнче юр ирĕлет. Çивчĕ хĕçĕсем йăлтăртатаççĕ. Вĕсене Сталин юлташ хăй мухтарĕ. Вĕсен ялавĕ çинче Ленин сăнĕ.

шоф . р

пулем . т

л . тчик   самол . т   миномет . т

Щщ

щёт-ка | плащ

Тухтăр пăхни.

Шкулта пире тухтăр пăхрĕ. Вăл манăн кă-кăра итлерĕ. Куçа тата шăла-çăвара пăхрĕ.

— Сывă! Анчах шăла таса тытмалла. Кашни кун ирхине тата каçхине шăла щёткăпа тасатмалла,—терĕ.

Апат çинĕ хыççăн эпĕ халь яланах шăла таса шывпа чӳхетĕп. Ирхине шăла щёткăпа тасататăп.

Таса пурăн—сывлăхлă пулăн.
Совет Çарне юрăхлă пулăн!

щ Щ Щ Шăла щёткăпа тасат.

Ъ Ь

объ-яв-ле-ни

Объявлени.

Пирĕн шкулта вĕренекен ачасен ашшĕ-амăшĕсен собранийĕ пулчĕ. Собрани пуласси çинчен эпир атте-аннесене малтанах пĕлтертĕмĕр. Тата пирĕн учитель шкул умне объявлени çырса çапрĕ.

Собрание аван пуçтаранчĕç. Учитель шкул ĕçĕсем çинчен каларĕ. Тата Ваня ашшĕ съезда кайса килни çинчен каласа пачĕ.

ъ ь

съезд объявлени учитель
çемье октябрь учительница

Объявлени.

Тирпейлĕ пул.

Япала хăй тĕллĕн пулмасть вăл. Ăна тума вăй кирлĕ. Карандаша, тетраде, класс доскине, партăна, сĕтеле е кантăка, кĕнекене, сумкăна тирпейлĕ тыт, ан çĕмĕр, ан варала, ан лӳчĕрке.

Ванюк.

Пирĕн Ванюк пионер,
пур ачашăн вăл пример.
Ирех тăрать, тумланать,
тулта çӳрет, уçăлать.

Ирхи апат çиет те
шкула тухса уттарать.
Хут вулама вĕренет,
тĕрлĕ ĕçпе паллашать.

АЛФАВИТ

Аа Ăă Бб Вв Гг

Аа Ăă Бб Вв Гг

Дд Ее Ёё Ĕĕ Жж Зз

Дд Ее Ёё Ĕĕ Жж Зз

Ии Йй Кк Лл Мм

Ии Йй Кк Лл Мм

Нн Оо Пп Рр Сс

Нн Оо Пп Рр Сс

Çç Тт Уу Ӳӳ Фф

Çç Тт Уу Ӳӳ Фф

Хх Цц Чч Шш Щщ

Хх Цц Чч Шш Щщ

ъ Ыы ь Ээ Юю Яя

ъ Ыы ь Ээ Юю Яя

Октябрь ачисем.

Эх, хастарлăн-çке утатпăр
эпир, Октябрь ачисем.
Пит патмаррăн халь ӳсетпĕр
çĕнĕ пурăнăç калчисем.
Килĕр, килĕр, пурте килĕр
октябрятсен ĕретне!
Пурте хĕрлĕ çăлтăр илĕр!
Пурте килĕр вĕренме.

Пирĕн çемье.

Манăн атте коммунист,
анне коммунистка.
Манăн пичче пионер,
аппа комсомолка.
Эпĕ октябрёнок.

Тарас мучи.

Колхозăн утарĕ пысăк. Утарта Тарас мучи пурăнать. Тарас мучи ватă пулсан та хыт ĕçлет. Хĕлле вăл çăпата тăвать, çăматă тĕпĕ хурать. Çулла хуртсене пăхать.

Пыл илнĕ вăхăтра Тарас мучи пире, ачасене, пыл çитерет.

Çырăр.

Ĕне сĕт парать.
Сурăх çăм парать.
Сысна аш парать.
Вĕлле хурчĕ пыл парать.

Сентти.

Чипер ача Сентти пур,
чупса çӳрет урамра.
Кĕвентине утланса,
ача вылять лашалла.

Наçтюк.

Наçтюк шкултан вĕренсе киле таварăннă. Килĕнче аслашшĕ анчах пулнă. Наçтюк сĕтел хушшине ларнă. Вăл аслашшĕне кĕнеке вуласа панă. Унтан сăвă каланă. Аслашшĕ ăна итлесе ларнă.

Ĕç эрни.

Эрнере çичĕ кун. Эпир ултă кун шкулта вĕренетпĕр. Пĕр кун килте канатпăр.

Кун ячĕсем.

Тунтикун. Ытларикун. Юнкун. Кĕçнерникун. Эрнекун. Шăматкун. Вырсарникун.

А л т ю к.

Алтюк ир те, каç та çăвăнать. Уйрăм алшăллипе шăлăнать.

Алтюк уйрăм чашăкран апат çиет. Апат çинĕ хыççăн вăл яланах çăварне чӳхет.

Чĕрĕп.

Ачасем курăк çинче чĕрĕп тупнă. Вĕсем ăна киле илсе каясшăн пулнă. Анчах ăна ниепле те йăтма май пулман. Чĕрĕпĕн йĕпписем чикнĕ. Вара ачасем ăна çĕлĕк ăшне хунă та, шкула илсе пырса, чĕрчун кĕтессине янă. Вĕсем ăна апат тата шыв панă.

Хурăн.

Хурăн çулçи сарăлсан,
килет вăрман илемĕ.
Хурăн çулçи тăкăнсан,
каять вăрман илемĕ.

Кĕрхи вăрман.

Кĕркунне Миша ашшĕпе вăрмана кайнă. Вăрманта йывăç çулçисем те, курăксем те сарăхнă. Çырла, кăмпа, măйăр, йĕкел — нимĕн те юлман. Кайăксен юрри те илтĕнмен.

Вĕсем ăшă енне, хĕл пулман çĕре, вĕçсе кайнă.

Вĕçен кайăксем.

ч . . .

ç . . .

. ăвакарчăн

кăси .

. лакурак

ч . . . .

Нăрă.

Çулла эпир ачасемпе вăрмана кайрăмăр. Унта йывăç çулçисем, курăксем пухрăмăр. Лĕпĕшсем тытрăмăр. Пĕр шăрчăк тата нăрă тытрăмăр.

Нăрăпа шăрчăка спичка коробки ăшне хутăмăр. Киле çитсен коробкăна уçса пăхрăмăр та, унта пĕр нăрă анчах юлнă. Шăрчăкăн пуçĕ тата çунатти юлашкисем çеç юлнă.

Шăрчăка нăрă çисе янă.

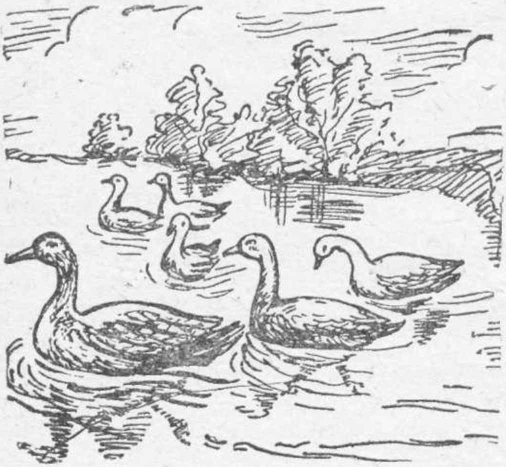

Хурсем.

Хурсем шыв хĕррине аннă. Вĕсем шыва кĕрсен, шыв вĕсем патĕнчен, ункăн-ункăн хумханса, аяккалла кайнă. Кăштах вăхăт иртсен, шыв каллех яп-яка пулса тăнă.

Шывĕ тăп-тăрă пулнă.

Кăвакал.

— Нарт-нарт
кăвакал,
ăçта каян, кăвакал?
— Шыв хĕррине каятăп.
— Шыв хĕрринче мĕскер пур?
— Унта манăн йăва пур.
— Сан йăвара мĕскер пур?
— Унта манăн чĕпсем пур.

К у ш а к.

Кушак пÿрт тăррине улăхрĕ. Вăл урисене хутлатса выртрĕ те çывăрса кайрĕ. Пĕр çерçи вĕçсе пычĕ те ун патне ларчĕ.

— Ан лар унта, çерçи! Темĕн курăн. Кушаксем пит чее вĕсем.

П ĕ л.

Мăр-мăр, çамки хăмăр, куçĕсем çутă, чĕрнисем çивĕч. Каç пулсан кайăка каять. Мĕн вăл?

Шапасем.

Ачасем пӗве хӗрринче вылянӑ. Вӗсем шапасем ларнине курнӑ. Ачасем вӗтӗ чулсем пуҫтарнӑ та шапасене чулпа пере пуҫланӑ.

Пӗр шапи кӑшт пуҫне кӑларчӗ тет те ачасене каларӗ, тет:

— Чарӑнӑр, ачасем, ан перӗр! Сире вӑйӑ та, пире вилӗм,—терӗ, тет.

Ҫуркунне.

Шӑнкӑртатса шыв юхать
ҫӳлӗ валак пусӗнче.
Кӗмӗл пекех ялтӑрать
шывӗ хӗвел ҫуттинче.

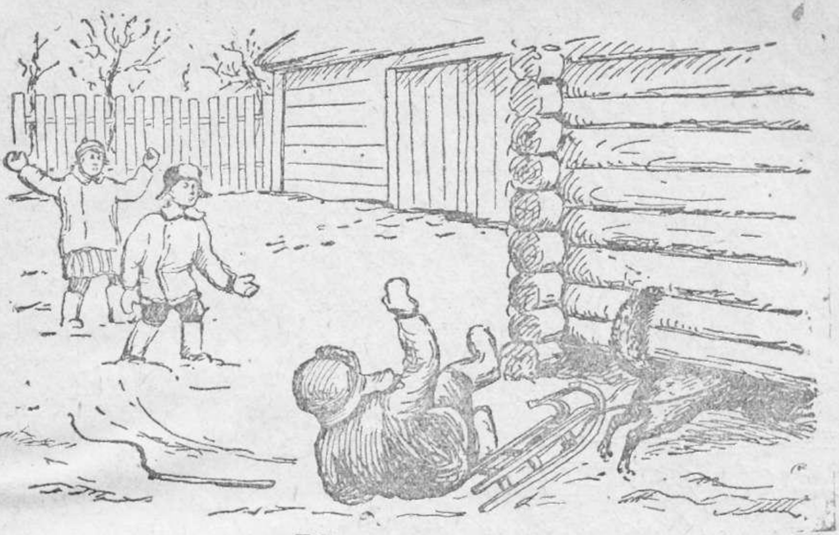

Хураҫка.

Пирĕн Хураҫка ятлă пысăк йытă пур. Эпир ăна ҫунашкана кӳлсе ҫӳреме вĕрентрĕмĕр.

Пĕрре эпир, ачасем, Хураҫкана кӳлтĕмĕр. Эпĕ ҫуни ҫине лартăм та: „Ну, атя, Хураҫка, урамалла!"—тесе пушăпа ҫат! тутартăм.

Хураҫка, ҫăтăр-ҫатăр тутарса, ҫунимĕнĕпе кĕлет айне кĕрех кайрĕ. Манăн пуҫа кĕлет пĕрени ҫумне шан! тутарса хăварчĕ.

П ĕ л.

Тимĕр йыттăн сӳс хӳре.

Коля.

Коля пурăнакан яла нимĕçсем туртса илнĕ.

Анчах Совет Çарĕ нимĕç çарне çĕнтерсе çĕмĕрсе пынă.

Коля асламăшĕ патĕнче пытанса пурăннă. Вăл красноармеецсем

ял патне çывăхарса пынине курнă.

Коля пӳртрен тухнă та питĕ хăвăрт вĕсене хирĕç чупнă.

— Малалла ан кайăр! Унта нимĕçсем пулеметсем лартнă! — тесе кăшкăрнă вăл.

Коля красноармеецсене пӳрт хыçĕсемпе илсе кайнă. Хăш пӳртре пулемётсем ларнине кăтартнă.

Пирĕн красноармеецсем нимĕçсемпе паттăррăн çапăçма тытăннă. Нимĕçсем, пулемётсене пăрахса, ялтан тухса тарнă.

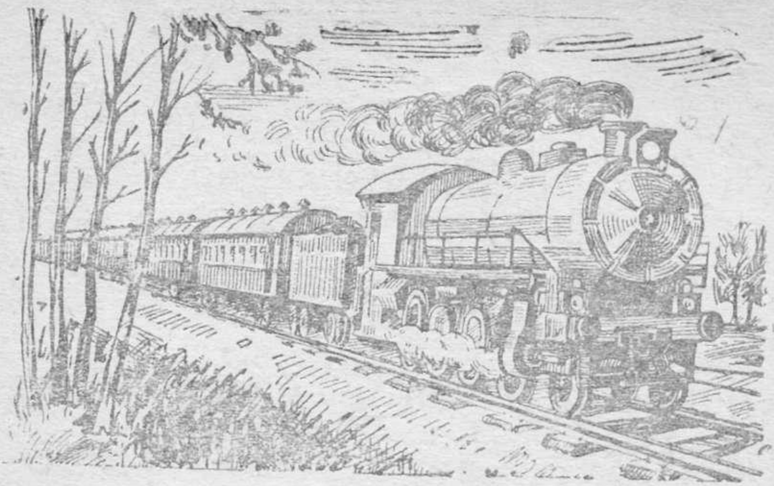

П о е з д.

Поездпа эпир пыратпӑр,
пит васкатпӑр, пит васкатпӑр.
Станцӑна ак ҫывхаратпӑр,
станцӑна ҫитсе тӑратпӑр.
Анӑр, камӑн анмалла,
пирӗн инҫе каймалла.

Поездпа ҫынсем те ларса ҫӳреҫҫӗ, тавар та турттараҫҫӗ.

П ӗ л.

Тимӗр ҫул тӑрӑх
хурҫӑ ут чупать.
Мӗн вӑл?

Чĕкеçсем.

Пӳрт карнизĕ айĕнче чĕкеç йăви пулнă. Чĕкеçĕн сарă сăмсаллă чĕпписем йăвара пуçĕсене илемлĕн кăтартса ларнă.

Пĕрре пĕр чĕппи йăваран тухнă ӳкнĕ. Чĕкеçсем ун тавра хурлăхлăн çуйăхса вĕçсе çӳренĕ.

Вăл вăхăтра Петя урампа иртсе пынă. Петя чĕкеç чĕппине илнĕ те йăвине хунă.

Чĕкеçсем савăнăçлăн чĕвĕлтетме пуçланă.

Чĕкеç юрри.

Пĕчĕкçеççĕ питлĕ-куçлă,
ĕреветлĕ, теветлĕ.
Хӳри вĕçне туй килнĕ.
Якат Петĕр пăчăнтăр!

Шăнкăр-шăнкăр шыв юхать,
чĕкеç чĕппи шыв ĕçет.

Кайăк ĕçĕ.

Тул çутăлнă вăхăтра
кайăк ĕçе тытăнать.
Кунĕпеле вăл ĕçлет,
чĕпписене çитерет.
Кăштах канма ларать те
юрă юрлать, савăнать.

Мулкач çури.

Çулла пулнă. Çемен пичче колхоз хурĕсене пăхса çӳренĕ.

Сасартăк курăк хушшинче вăл темĕн мĕшĕлтетсе пынине курать. Çывăхарах пырса пăхать те мулкач çурине курах каять. Çемен пичче ăна хăйĕн сăхманĕпе лап! витсе хурать.

Вара вăл мулкач çурине тытать те киле илсе килет.

Сармантей.

Сармантейĕн сарă чăххи сарă çămарта тунă, тет. Шăши чупса пынă, тет те, ăна хўрипе çапса çĕмĕрнĕ, тет.

Сармантейĕ те йĕрет, тет, сарă чăххи те какалать, тет.

Килти кайăксем.

. ăхă

. ур

. ăвакал

Шăнкăрч.

Кунта, тăван çĕршыва,
килтĕм вĕçсе васкаса,
çуркуннене юратса,
юрла-юрла савăнса.

Çамрăк паттăрсем.

Пĕр хулана нимĕçсем пырса кĕнĕ. Урам хушшинче нимĕç грузовикĕсем нумай пулнă. Вăл хула патне Совет Çарĕ çывăхарса пынă. Нимĕçсен тармалла пулнă. Çавна сиссе, ачасем грузовиксен çăраççийĕсене илсе тарнă та пытарса хунă. Унччен те пулман, хулана Совет Çарĕ çитсе кĕнĕ.

Нимĕç салтакĕсем грузовиксем çине ларса тарасшăн пулнă. Анчах грузовиксене тапратса яма пултарайман. Вара машинăсене пăрахса, хуларан çуранах тухса тарнă. Нумайăшĕ тыткăна лекнĕ.

Тӑвайкки ярӑнни.

Эх тӑвайкки, тӑвайкки,
мӗн чул ача ярӑнать!
Ҫуна, йӗлтӗр е коньки
тӑвайккине якатать.
Алӑсем шӑнса кӳтни
ачасене ним те мар.
Кулса кӑна ярӑнар.

Урама чӗнни.

Атя, Ванюк, урама,
унта сана кӗтеҫҫӗ!
Миша, Анна, Хӗветле
вылямашкӑн чӗнеҫҫӗ.

Вăрман касни.

Колхозниксем вăрмана кайрĕç. Вĕсем йывăç касаççĕ. Хыртан пĕрене тăваççĕ. Хурăнтан вутă татаççĕ.

Хĕллехи каç.

Уйăх та çутă,
çăлтăр та нумай,
йăлтăр та ялтăр
йăлтăртатаççĕ.

Ак эп килелле
чупса килетĕп,
шăкăрт та шакăрт
пӳрте кĕретĕп.

Кăмака çине,
асатте патне,
йăпăр та япăр
хăпарса кайрăм.

—Ярсам, асатте,
халапна,—терĕм.
Мана асатте
часах итлерĕ.

— Пĕр халап ярап,
эс итле,—терĕ.

Çарăк.

Пĕр старик çарăк акнă. Çарăкĕ тем пысăкăш пулнă. Старик çарăкне кăларма пынă. Туртать, туртать,—туртса кăлараймасть.

Старик хăйне пулăшма карчăкне чĕнет. Карчăкĕ старикинчен, старикки çарăкĕнчен тытрĕç. Туртаççĕ, туртаççĕ,—туртса кăлараймаççĕ.

Карчăкĕ пĕчĕк Марука чĕнчĕ. Марук карчăкран, карчăк старикрен, старик çарăкĕнчен тытрĕç. Туртаççĕ, туртаççĕ,—туртса кăлараймаççĕ.

Пĕчĕк Марук йыттине чĕнчĕ. Йытă Марукран, Марук карчăкран, карчăк старикрен, старик çарăкĕнчен тытрĕç. Туртаççĕ, туртаççĕ,— туртса кăлараймаççĕ.

Йытă кушака чĕнсе пычĕ. Кушак йытăран, йытă Марукран, Марук карчăкран, карчăк старикрен, старик çарăкĕнчен тытрĕç. Туртаççĕ, туртаççĕ,—туртса кăлараймаççĕ.

Кушак шăшие чĕнсе пычĕ. Шăши кушакран, кушак йытăран, йытă Марукран, Марук карчăкран, карчăк старикрен, старик çарăкĕнчен тытрĕç. Туртрĕç туртрĕç те çарăка туртса кăларчĕç.

Хăй пўртре, çивĕчĕ тулта.
Мĕн вăл?

Иĕр тăрăх.

Петя хăйĕн аслашшĕпе пĕрле вăрмана кайнă.

Юр тин çеç çунă.

—Петя, кунта нумай кайăксем çӳреç-çĕ-мĕн,—тет аслашшĕ. Петя пăхать—нимĕнле кайăк та курмасть.

— Асатте, кайăксем çук-çке,—тет вăл.

— Эпĕ йĕр тăрăх куратăп,—тет аслашшĕ.—Акă кĕске хӳре сиксе кайнă. Акă тилĕ йĕрĕ. Акă кашкăр çул урлă каçса кайнă.

Хĕллехи вăрман.

Хĕлле кам пур вăрманта? Тилĕ, кашкăр, упа пур. Тата мулкач сиккелет.

Пакша.

Хӗлле вӑрманта сивӗ. Йӗри-тавра юр. Пакшана йывӑç хӑвӑлӗнче çемçе те ӑшӑ. Пакша тутӑ. Кӗркунне вӑл çимӗç нумай хатӗрленӗ.

Хӗлле вӑл мӑйӑр кышлать тата кӑмпа çиет.

Йывӑç хӑвӑлӗнчен тухса, туратсем тӑрӑх сиккелет те каллех хӑйӗн хӑвӑлне кӗрсе ларать.

Пакшана хӗлле аван. Пӗр кашкӑртан, тилӗрен тата кайӑкçӑсенчен анчах хӑрать вӑл.

Упапа старик.

Упапа старик туслашнӑ. Вӗсем иккӗшӗ пӗрле çарӑк акса тума шут тытнӑ.

Старик упана калать:

—Мана тымарри, сана тăрри пултăр,—тет.

—Юрĕ,—тет упа.

Акрĕç вĕсем çарăк.

Акă çарăкĕ пулса çитрĕ. Старик çарăкне илчĕ. Упана çеçки лекрĕ. Ӳпкелешрĕ упа, анчах ним тума та çук.

Тепĕр çулĕнче старик упана калать:

—Атя каллех иккĕн пĕрле акăпăр,—тет.

—Юрать,—тет упа.—Анчах эсĕ

халь тăррине ил, мана тымаррине пар,—тет.

—Юрĕ. Эсĕ каланă пек пултăр,—тет старик.

Акрĕç вĕсем тулă. Тулли питĕ аван пулнă. Старик тăррине илнĕ, упана хăмăлĕ лекнĕ.

Çавăнтан вара упапа старикĕн туслашу пĕтнĕ, тет.

У п а.

Эпĕ упа—утаман,
ик урапа утакан,
пур кайăкран хытăрах
мĕкĕрттерсе улакан.

Çăва тухсан—вăрманта
вĕллесене ватакан,
тутлă пылне çиекен,
ĕнесене тытакан.

Хаяр сивĕрен хăраса,
хĕлĕпеле шăтăкра,
ура тупань çуласа,
вилнĕ пекех çывăратăп.

Çуркунне тин вăранап,
тинех çисе тăранап.
Вара сиксе ташлатăп,
йăкăш-якăш шăватăп.

Юр кĕлетке.

Хĕл çитнĕ. Юр çуса лартнă. Çанталăк сивех пулман. Ачасем юртан çын кĕлетки тунă. Куçĕсене кăмрăкран тунă. Кĕлеткен аллисем те пулнă. Кĕлеткен аллине шăпăр тыттарнă.

Ёлка.

Вăрман варринче пĕр пĕчĕк чăрăш ӳссе ларнă. Çамрăк-лах вăл сивве тӳснĕ. Çил-тăвăл та пайтах курнă.

Хĕлле чăрăша касса кайнă. Ăна шкула илсе пынă. Тĕрлĕ тĕслĕ хут-семпе илемлетсе ёлка тунă.

Ёлка тавра ачасем çавăрăнаççĕ, юрлаççĕ, алă çупса ташлаççĕ, илемлĕ сăвăсем калаççĕ.

Хĕлле те, çулла та симĕс.
Мĕн вăл?

Пирĕн ёлка.

Пирĕн ёлка питĕ капăр,
симĕс, симĕс йĕпписем.
Çĕн çул каçĕ савăнатпăр
эпир, çамрăк ачасем.
Ёлка, ёлка, эсĕ килтĕн
пысăк аслă вăрмантан.
Çĕн çул каçĕ эсĕ çитрĕн,
пире саврăн кăмăлтан.

Сталин ачисем.

Эпир Сталин ачисем,
çĕнĕ пурăнăç калчисем.
Пире лайăх çитĕнме,
пире лайăх вĕренме.

Букварь вӗҫӗ.

Халӗ эпир, ачасем,
хут вулама пӗлетпӗр.
Кирек мӗнле сӑмаха
такӑнмасӑр вулатпӑр,
ҫырасса та пит яка
пӗр йӗркепе ҫыратпӑр.

535/92

Чувашская
Республиканская
БИБЛИОТЕКА
им. М. Горького

Редактор Н. Т. Васянка.

НТ 04303. Подписано к печати 7/VIII 1948 г. Заказ № 1499. Объем 6,25 п/л.
Тираж 30000 экз.

г. Чебоксары, типография № 1 Управления полиграфпромышленности
при Совете Министров Чувашской АССР.

Цена 1 р. 50 коп.

А. Т. ТРОФИМОВ

БУКВАРЬ

на чувашском языке

ЧУВАШГОСИЗДАТ 1948

Касса кăлармалли саспаллисем.

А	А	а	а	а	Н	Н	н	н	У	у	у	у
Х	х	х	Р	р	р	М	м	м	м	К	к	к
Т	т	т	П	п	п	С	с	с	Ы	ы	ы	Ш
ш	ш	Л	л	л	Ă	ă	ă	В	в	в	И	и
и	Е	е	е	Ç	ç	ç	Ĕ	ĕ	ĕ	Ч	ч	ч
Э	э	Й	й	Я	я	я	О	о	о	З	з	з
Ю	ю	Ь	ь	Ӳ	ӳ	Ф	ф	Д	д	д	Б	б
б	Г	г	г	Ж	ж	ж	Ц	ц	ц	Ё	ё	Щ
щ	Ъ	ъ	.	,	-	—	!	?	:	;	„	“

Чăвашгосиздат, Шупашкар. 1948 çул. Букварь çумне хушса кăларнă.